Hle, jsem služebnice Páně…

Původ materiálu
Tomáš Trusina
Pořadí v lekci
31

Téma

Mirjam jako poslušná dcera Izraele a matka Ježíše a církve

Cíl

- Děti objeví a prožijí radost z Božích překvapení.
- Děti potkají Marii — Mirjam jako dceru Izraele, uprostřed nějž se plní Boží zaslíbení.
- Děti objeví, jaké proměny Bůh s narozeným Ježíšem slibuje a čemu skrze Mariina syna udělá místo.

Pro učitele

Biblický text: L 1,26–56

Výkladové poznámky

6. měsíc (v. 26) — rozuměj Alžbětina těhotenství. Nebeský kalendář se počítá od početí Jana Křtitele, s jehož příběhem bude ten Ježíšův propleten.

Jména na úvod (vv. 26–27) dávají vyvstat více souvislostem pospolu. Jméno Mirjam připomene sestru Mojžíšovu (Ex 15, ale také Nu 12). Bude tahle Mirjam vzpurná, nebo poslušná? Poslušná je v tom, jak přijímá uložené nebeské poslání, vzpurná v tom, jak ho vzápětí interpretuje ve své vzpurné písni. Josefovo jméno evokuje linii davidovských zaslíbení a zároveň vyvolení k službě jedinečnému Bohu Izraele. Nazaret v Galileji ovšem upozorňuje, že místem, kde se na tato zaslíbení bude navazovat, není Jeruzalém, ale region příslovečně pohanský.

Obdařená milostí (vv. 28–30) je výraz, kterým proznívá vyznání církve. Podle Ef 1,5n nás Bůh *předem určil, abychom rozhodnutím jeho dobroty byli skrze Ježíše Krista přijati za syny a chválili slávu jeho milosti*. Anděl tu vyřizuje pozdrav od toho, který se to nové rozhodl učinit výhradně na základě své milosti. Mirjam je tím zmatená, či spíše otřesená — tak jako mnozí

svědkové, jimž Boží povolání vstoupilo do života zcela nenadále. Proto ji Boží posel vzápětí oslovuje „Neboj se“, což pak zazní pastýřům i ženám třetího dne po sobotě. Do linie takto oslovených svědků milostí obdařená Mirjam patří.

Trojice sloves (a úkolů) počneš + porodíš + pojmenuješ (v. 31) je slovník, který odkazuje do příběhů pramatek Izraele (Gn 16,11; Gn 21,1–3; Sd 13,3; Iz 7,14). Uprostřed moře pohanů se Boží lid může jevit jako společenství neschopné ze sebe vyplodit smysluplnou budoucnost. Ohlášené početí a narození tuto pohanu smývá (srvn. poslední sloku její písně — 1,54n). Proto matky Izraele narození či jeho ohlášení slaví písní (Gn 21,6–7; 1Sa 2,1–10 — srovnej s *Magnificat*, L 1,46–55).

Mesiášská zaslíbení (vv. 32–33) **Veliký**, **Syn nejvyššího**, **trůn Davidův**, **království bez konce** evokují jak linii davidovských zaslíbení, tak eschatologické výhledy z knihy Daniel. Ježíš se podle Lukáše narodí jako mesiáš pro Izrael, k němuž Hospodin neřekl ještě poslední slovo, i jako mesiáš, jehož královská vysvobozující moc zasáhne lidi z celého širého světa.

Jak to může nastat? (v. 34) Otázka nahrává na „smeč“, jíž je odpověď: Tak jak to bylo v Tóře a prorocích — podle Iz 7,14; ale už v případě Sáry se ukázalo, že takovéto ohlášení, slovo Hospodinovo „není bez moci“ (Gn 18,14a!). Ohlášený sestupující Duch odkazuje na moc Božího slova, tvořící nové i tam, kde Boží lid nic nečeká (Gn 1,1; Iz 61,1; 1Te 1,5). Vyvolení nazaretské „popelky“ svým způsobem odráží apoštolský paradox, podle nějž moc Kristova přichází v církvi ke slovu tak, že „spočine“ na slabém člověku (2 K 12,9).

Nazván bude Syn Boží — titul je samozřejmě dobře znám antickému světu, ale Lukáš jeho kořeny nachází v Žalmu 2 (citovaném pak při Ježíšově křtu) a perspektivě, dané např. Ex 4,22.

Hle, jsem služebnice Páně — (vv. 34–38) Mirjam přijímá svůj úkol jako zvláštní roli: Je tu od toho, aby přijala to, co zaznívá z Ducha svatého — tvůrčí slovo o tom, co tu ještě nebylo. Otevírá se slovu, jež se stane skutkem, na který rozhodně není nikdo připraven. Ona ho v této chvíli přijímá se všemi důsledky, jež přinese (o nich mj. bude mluvit i píseň, kterou za chvíli vyzpívá). Stala se Boží podloudnicí a přijala riskantní úkol propašovat ve svém životě do tohoto světa spásu. V tom navazuje na pramatky Izraele (jež v příběhu evokuje zástupně Alžběta). A zároveň tak ztělesňuje roli Izraele v tomto světě. Tuhle perspektivu si potřebujeme připomínat zejména jako křesťané: nazaretská Mirjam je dcera Izraele — a když Nejvyšší ohlašuje svého spasitele, tak jako dítě, zrozené v lůnu vyvoleného Božího lidu. Zároveň nás její odpověď učí odpovídat na evangelium.

Hle Mirjam — hle Alžběta (vv. 36. 38. 39–45) — Mirjam se vydává na cestu směrem, kterým ukázalo andělovo oslovení. V setkání s Alžbětou, ztělesňující pramatky Izraele, navazuje nit evangelií na nit Tóry a proroků: Legitimitu zaslíbeného spasitele dosvědčuje ještě nenarozený

„poslední prorok“ Jan Křtitel (srvn. L 1,17 a 1,76).

Má duše Boha velebí — (vv. 46–55) podle Magnificat nezůstává z pořádků tohoto světa kámen na kameni (ať už si na ně zvykli ti, kdo je určují, nebo ti, kdo jimi trpí). Podle některých je to původně „makabejský žalm“, hymna těch, kdo se vzbouřili proti antiochovským uzurpátorům (Yoder, Ježíšova politika, str. 31). Rozhodně navazuje i na 1Sa 2. V čem spočívá ono bourání a nová naděje, bude vyučovat příběh Ježíšův — tím, koho se bude zastávat, koho vysvobozovat a jaké falešné pravdy i zotročující konvence bourat. Souvislost s makabejskou vzpourou dává písni Mirjam i příběhu právě počatého syna reálně dějinnou podobu. Nejde o pouhé duchovní, od reality života a světa odtržené dění.

Úskalí

Nebojte se dát najevo, že **Marie poznává Boží něhu** — něhu moci předivné, něhu slitování a Hospodinova zaštítění. Zdrojem této něhy není ovšem ona sama, oním „ženským prvkem“ v Bohu je *ruah* — Duch. A ten je v řeči SZ ženského rodu.

Mariina odpověď **Nežiji s mužem** nepředstavuje dnes ani pro děti zásadní překážku. Vysvětlete jim případně, že živitelem byl muž, matce a dítěti bez muže a otce hrozila smrt hladem.

Blahoslavená? — Toto označení slyší Mirjam od Alžběty — jako ujištění, že když uvěřila a vydala se na cestu „služebnice“, je na správné stopě. Když tuto „sloku“ zařazuje Mirjam do své písně, vztahuje svou „blahoslavenost“ k poníženému postavení, v němž se Boží služebníci a celý jeho lid nejednou nacházejí (v. 48). A blahoslavení jsou přece všichni, k nimž v jejich ponížení přichází Boží navštívení a zastání.

Přebohatá **mariánská ikonografie** svádí k mnoha různým představám. Máte-li prostor, zkuste je zmapovat (zejména se staršími), a potom zdůrazněte, že dnes nevyprávíme podle lidských (ani církevních představ), ale pokoušíme se pořádně naslouchat Lukášovi. A to nejde bez všech těch starozákonních souvislostí (ve chvíli, kdy je opomeneme nebo nevnímáme, začneme do příběhu vkládat vlastní představy).

Odkazy

Linden, Nico ter: *Král na oslu.* Benešov: Eman, 2011

Yoder, John Howard: *Ježíšova politika: Vicit agnus noster — cesta kříže a její společenský dosah.* Benešov: Eman, 2004

Skála, Pavel: *O svatosti milosrdného Boha.* Benešov: Eman, 2013; kap. Advent podle Lukáše (podrobný výklad Magnificat)

Pro děti

Předškoláci

Pro nejmenší děti nabízíme, aby si příběh prožily jako písničku. Můžete začít motivačním uvedením o Vánocích, a pak děti učit variaci spirituálu Marie má dítě (SV 181).

Zpíváme s Marií

Motivační úvod

Máte rádi Vánoce? Co myslíte, slaví se odjakživa? (Jak dlouho se slaví?) Kdy, čím to začalo? *(Ať děti přicházejí se svými nápady. Pozor, Vánoce jsou emocionální záležitost, proto odpovědi nijak nehodnoťte, spíš jim dávejte prostor. Jako odpověď, která nás posune dál, můžete nabídnout stručné:)*

Nejdřív se muselo začít vyprávět o Ježíšově narození. O tom nám vypráví právě ten Lukáš, jehož příběhy jsme teď začali poslouchat. A Lukáše i jeho posluchače nezajímaly Vánoce, ale, kde se vzal Ježíš.

A podle Lukáše se tu Ježíš vzal — jako taková písnička, ke které se každý, kdo ji slyší, může s chutí přidat.

(Můžete teď rozdat Orffovy nástroje — pokud je děti rády užívají — a začít předzpěvovat.)

1) Marie má dítě. Zpívej! Marie má dítě. Zpívej dál! Marie má dítě. Zpívej! Takhle ji anděl pozdravil a zas šel dál.

2) Kde se tady vzalo? Zpívej!

3) Vyřídil to anděl, zpívej!

4) Předivná moc s tebou! Zpívej!

5) Synem Božím bude, zpívej!

6) Dá mu jméno Ježíš, zpívej!

7) Kralovat nám bude, zpívej!

Rozhovor s obrázkem a příběh

Ukažte dětem obrázek ze zpěvníku *Buď tobě sláva*, str. 105 (bez textu na vedlejší straně).

Nechte je, ať si chvíli prohlíží obrázek a pak k němu samy vymýšlí děj. Můžete jim pomoci otázkami: Co je na obrázku za postavy? Co jí předává muž/posel? Jak se cítí oslovená? Je překvapená? Příjemně? Nepříjemně? Přijme ten dar, nebo ne?

Potom můžete vyprávět části 1–4 z vyprávění pro mladší školní věk.

Pomůcky: Orffovy nástroje; obrázek ze zpěvníku *Buď tobě sláva* str. 105; různé obrázky andělů (např. podle Flanelografu SZ I a NZ, podle ilustrace knihy o Tobiášovi, *Buď tobě sláva* — obálka nebo str. 105).

Mladší školní děti

Motivační uvedení

Než začnete, připomeňte dětem „neplodné matky“ z příběhů Izraele. (Sára, Rebeka, Ráchel, matka Samsona, Chana. Můžete si vybrat postavy z flanelografu aj.) Co asi prožívaly? Posmíval se jim někdo? Věřily Božímu vzkazu, že se jim narodí syn? Co se změnilo v Božím lidu, když se jim potomek narodil?

Rozhovor můžete uzavřít shrnutím: Proč na ně vzpomínáme? Když Lukáš začíná své vyprávění pro Teofila, vypráví tak, aby to všechno připomněl.

Vyprávění

(Pozn. — při vyprávění zachováváme Lukášovo pojmenování Mirjam, které ji vztahuje k příběhu Izraele.)

(1) Stará Alžběta na judských horách už má pěkné bříško. Vždyť už je v šestém měsíci — maminka, která dávno přestala doufat, že bude mít děťátko. A právě tehdy dostal Boží posel Gabriel další úkol. Tentokrát se s ním nevydá za důstojným starcem Zachariášem, ale za mladou dívkou Mirjam. A nepůjde do chrámu v Jeruzalémě, ale do galilejského Nazareta. Kdovíjací věřící tam nežili. (Možná z toho byl ten posel sám na rozpacích — kam a s jakým poselstvím ho poslali.)

(2) „Buď zdráva!“ zahlaholil ve dveřích. „Nebesa tě zahrnula těmi nejvzácnějšími dary — milosrdenstvím a slitováním!“ Mladá Mirjam vytřeštěně hleděla. Nevěděla, má-li se před andělem schovat, nebo se jeho slovům smát. Tak jí to připadalo neskutečné.

„Neboj se, Mirjam,“ uklidňoval ji anděl. „Staneš se maminkou. Porodíš syna, a dáš mu jméno Ježíš. To bude ten pravý syn, který naplní všechno, co náš Bůh slíbil svému lidu. Že jednou přijde král, který dá lidem svobodu a radost.“

(3) Mirjam se honily v hlavě myšlenky jedna přes druhou. Ale zeptala se docela prakticky: „Nemám manžela, který by se o nás postaral. Jsem jen zasnoubená. Jak bych mohla mít dítě?“

Andělský posel jí odpověděl: „Nepamatuješ se na matky našeho lidu? Na starou Sáru? Nebo na Chanu, matku Samuele? Ani jedna nemohla mít dítě. Ale když jim vyřídili Boží slib a rozhodnutí — počneš a porodíš — ukázalo se, že to slovo je pravda. Když Duch Boží zavěje, narodí se naděje! Vždyť i tvá teta, stará Alžběta, už je v šestém měsíci. A to o ní říkali, ta nikdy mít děťátko nebude!“

„Dobrá,“ odpověděla Mirjam. „Mám-li takto sloužit Hospodinu, poslechnu. Nevím vůbec, co mi to přinese, ale věřím, že to má cenu.“

(4) Posel se rozloučil. Mirjam se honilo hlavou: Co jí to přinese? Bude maminkou? Narodí se královský vysvoboditel? Co to přinese Božímu lidu? A jak na ni budou koukat v Nazaretu? Jak to vysvětlí snoubenci Josefovi? A pak ji napadlo: Půjdu za Alžbětou! Ta prožívá něco podobného. Však ona mi poradí!

Na nic nečekala a za pár dní dorazila k Alžbětě. Ta ji přivítala nadšeným výkřikem: „Díky Bohu, žes přišla! A ještě víc díky za tvé děťátko! Tady to moje úplně poskočilo radostí na uvítanou! Jsi šťastná žena, když jsi nic nenamítala a uvěřila andělskému poselství! Tady můj Zachariáš nevěřil, a zatím mlčí jak zařezaný!“

(5) Mirjam bylo do zpěvu. Zpívala píseň, kterou si kdysi prozpěvovala Sára, když porodila Izáka;Mojžíšova sestra Mirjam, když byl Izrael vysvobozen z otroctví; a potom Chana a všichni, kterým došlo, že Hospodin to se svým lidem nezabalil, ale chystá zas úžasné věci.

„Raduji se a jásám, že nás Bůh navštívil svou blízkostí a milosrdenstvím! Z lidské nevíry, pýchy, z otroctví i smutku nezůstane na kameni kámen! Smutní se zaradují! Nafoukaní splasknou! Pro hladové se chystá hostina! Hrabivci odejdou s prázdnou! A náš lid pozná, že je milovaným Božím dítětem, jak to Hospodin slíbil už Abrahamovi.“

S Alžbětou zůstala Mirjam skoro až do jejího porodu, a pak se vrátila domů.

(Píseň Mirjam můžete také společně zopakovat zpěvem „Má duše Boha velebí“.)

Pomůcky: Flanelograf I a II; Ilustrovaná bible apod.

Starší školní děti

Objevujeme Magnificat

Zazpívejte s dětmi Má duše Boha velebí. Znáte ji? Odkud? Co se vám na ní líbí (která sloka)? V jakém hudebním stylu by se vám líbila? Myslíte, že by sloky šlo rapovat? Připadá vám úplně nová, nebo spíš starobylá?

Dnes si budeme vyprávět příběh, v kterém zazněla, a podle kterého ji mnozí zhudebnili (můžete např. odkázat na kánony z Taizé).

Je to píseň Božího lidu — a ten Boží lid tady zastupuje jedna osoba (jak už to v příbězích Bible bývá).

K převyprávění můžete užít Nico ter Lindena, Král na oslavu, kapitolu Mariina píseň (str. 125–128).

Učíme se být služebnicí

Pokud je příběh pro děti nový, můžete jím projít následujícím způsobem. Předčítejte biblický text, a poté, co zazní jednotlivá slova andělova poselství, zastavte a zeptejte se dětí: Co myslíte, že se Mirjam honí hlavou? Jak byste se teď na jejím místě cítili vy? A jak byste odpověděli?

Odpovědi můžete zapisovat na papír či tabuli, porovnávat s odpovědí Lukášovy Mirjam a debatovat s dětmi o tom, v čem se odpovědi jejich a Lukášovy Mirjam liší. Cílem je hlouběji si uvědomit, jak člověk a Boží lid přijímá oslovení a dává se sám do služby nabídnutému povolání.

Pomůcky: Linden, Nico ter: *Král na oslu.*

Přesah

Biblická práce a hledání souvislostí

Vytiskněte dětem text Mariiny písně. Zelenou pastelkou mohou podtrhávat, komu se situace obrací k lepšímu, červenou, komu k horšímu. Koho se to týká? A kam byste zařadili Marii? Proč?

Napadnou vás biblické příběhy (i z evangelií) které takovým změnám odpovídají?

Napište Theofilovi, jak Alžběta (v ich-formě) přijala návštěvu Marie. Nad čím přemýšlela a co cítila, když zjistila, že je Marie taky těhotná.

Píseň

Znáte nějaký písňový hit, který v současnosti letí? Myslíte, že by vám mohla takováto písnička pomoci, když se ocitnete v úzkých?

Znáte nějakou píseň, která dodává odvahy lidem v úzkých? (např. Jednou budem dál neboli My to vyhrajem) Oslavuje taková píseň vítězství, které se stalo – nebo spíš vyjadřuje naději a jistotu, jak to bude?

Sami složte a napište chvalozpěv, ve kterém Marie děkuje Bohu za to, že se k ní sklonil, pamatoval na ni a tím i na celý svůj lid, nezapomněl na milosrdenství, které zaslíbil… A na závěr si ho přečtěte. Vrací-li se skupina zpět do shromáždění, je možné při něm chvalozpěv společně přednést.

Vyberte vhodnou píseň pro děti k tanci a pusťte jim ji. Děti při ní mohou ztvárňovat setkání Marie a Alžběty (tanečním krokem se přibližují a pak tančí spolu za ruce do kruhu), děti se točí každý kolem vlastní osy se zdviženýma rukama (chválím Boha), děti tančí spolu v jednom kruhu a zvedají a zase upažují ruce (spolu chválíme Boha).

Témata příběhu a písně

Ukažte dětem několik oznámení o narození dítěte a společně si texty přečtěte (např. jsme vděční, že Bůh do naší péče svěřil; tak už máme oktávu; Ty jsi zázrak v našem životě). Hovořte s dětmi o tom, co by Marie s Josefem mohli na takovéto oznámení napsat, kdyby je posílali.

Vyberte obrázky chudých, bohatých, úspěšných, neúspěšných, strádajících, spokojených, obyčejných i slavných. Koho byste ke které sloce Mariiny písně přiřadili? Co jim může ohlášené narození Ježíše přinést?

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Duše má velebí Pána… Ujal se svého služebníka Izraele, pamětliv svého milosrdenství, jež slíbil našim otcům, Abrahamovi a jeho potomkům na věky. (L 1,46.54n)

Rituál

Pro lukášovské příběhy se bude hodit zpracování refrénu písně *Má duše Boha velebí*. Můžete ho buď recitovat nebo zpívat.

Solo: Má duše Boha velebí

Všichni: chválu vzdává

Solo: Pánem je nejen na nebi

Všichni: Buď mu sláva!

Okénko do bohoslužeb

Můžete udělat rychlý průzkum mezi dospělými, co se jim vybaví, když se řekne Marie. Nejenom „role“, ale třeba vlastnosti. Napadla je taky její píseň?

Modlitba

Můžete společně odrecitovat (nebo zazpívat) poslední sloku písně *Poslal Bůh anděla* (SV 264) a tak se k Marii připojit:

Proto dnes s Marií duše má velebí / Ty jsi Bůh spasení, světlo mé na nebi. / S královstvím pokoje přicházíš také k nám, / srdce své, Pane můj, pro tebe přichystám.

Odkaz na pracovní list
3 Navštívení Marie
Odkaz na píseň
Marie má dítě, Pane
Má duše Boha velebí (EZ627)
Ave Maria, Pán buď s tebou
Poslal Bůh anděla (SV264)
Magnificat anima mea Dominum
Magnificat anima mea (Duše má velebí Pána) (SV478)
Cílová skupina
Předškolní
Mladší školní
Starší školní
Katechetické cykly
Dál přece nejdeme sami III (S Markem + S Matoušem a Lukášem)
Biblický odkaz (kat)
Lukáš 1,26–56